bogen op *het verleden* van zijn geslacht, waarbij *de toekomst* onzer adelijke geslachten al meer verwaarloosd wordt.

In vroeger dagen liep 's Heeren volk ten deze op beter paden.

Bijna ieder schreef in zijn Bijbel zijn geslacht op. Men deed dit met opzet *in zijn Bijbel*, omdat in dien Bijbel het *ouder deel* van zijn geslacht reeds opgeteekend stond. Het was of men zeggen wilde: Ik ben uit *dien* Vader; *die* man was mijn Grootvader, en zoo door, zoover men het wist; en verder ben ik van Japhet en Noach en Henoch, al de patriarchen vóór den Zondvloed langs, tot op den man dien God in het Paradijs schiep.

Maar thans is dit in onbruik.

Ons leven is zoo oppervlakkig, zoo afgebrokkeld, zoo gespeend aan historischen zin.

Men is die men is; men leeft voor het oogenblik; teert van den dag op den nacht; maar *van zijn geslacht* heeft men geen weet; er geen gevoel en dus ook geen zorg voor.

Uw zoon is weer een man, die er straks even los als een stek zal staan gelijk gij. Na hem zijn kind weer. Maar voor den samenhang der geslachten, en voor het verband der geslachten, ook in zedelijken zin, heeft men geen oog. En als eens in den dag des oordeels heel onze familie als één lange keten aaneengeregen zal staan, en wij zelf als één der vele schalmen in die keten, dan zal het voor de meesten zijn, alsof ze in een hun vreemde keten worden ingeklonken, en van een zich thuis voelen en terugvinden *in zijn eigen geslacht* zal geen sprake zijn.

Toch is dit niet goed, omdat het onwaar is. We zijn geen hoop droog zand, uit losse, rulle korrelen saamgevoegd, maar we zitten in ons geslacht door duizenderlei draden en vezelen ingeweven.

Er is zamenhang van bloed. Ons geslacht is vleesch van ons vleesch en been van ons been. Gezondheid die ons in de aderen mag persen is een erfstuk van het rijpe, ingetogen, bloeiende leven van mannen en vrouwen voor tien en twaalf geslachten. En ook omgekeerd, de kwalen waarmee we worstelen, de zwakheden waaronder we gebukt gaan, tot het ongunstige in sommiger gelaatstrekken toe, is een droeve nalatenschap ons toegekomen uit het lijdend of het zondig leven van voorgeslachten, in wier optreden het pit en de kracht van ons geslacht te vroeg is opgeteerd.

En wat nog wichtiger is, uw karakter en inborst, uw aanleg en geestesdispositie hangt even sterk met uw geslacht saam. Er is niet maar erfzonde van Adam, maar ook erfzonde van onze later voorvaderen. En, God zij lof, er is ook omgekeerd een vrucht van den geestelijken strijd dier vaderen, die ons in klocker inborst, in fijner gevoel, helderder denkvermogen en steviger wilskracht ten goede komt.

Zooals het met *goed* en *stand* in het maatschappelijke is, dat verreweg de meesten arm zijn en laag van stand, als hun vaderen het waren, en omgekeerd dat kapitaal en die hooger stand ons een erfenisse van het voorgeslacht zijn, zoo ook is het met ons hartebloed en onze lichaamskracht, met ons karakter en met onze inborst. Ja, meer nog, er is ook een zegen of een vloek die ons toekomt uit de vroomheid of de schuld onzer vaderen. »De Heere bezoekt de misdaden onzer vaderen aan de kinderen tot aan het derde en vierde geslacht van degenen, die Hem haten, maar doet barmhartigheid aan duizenden dergenen, die Hem liefhebben." Ook is er zelfs een erfenisse van den schat der gebeden, van grootouders die voor hun kleinkinderen, van ouders die voor hun zonen en dochteren gebeden hebben.

Alles hangt saam.

In alles is een stroom die golft en doorgaat.

Er is historie, er is continuïteit.

Een heilige plicht vloeit hieruit voort.

Leeft ge niet maar voor u zelf, maar als lid van een geslacht dat er vóór u was en na u zijn zal, dan rust ook in uw hand op dit oogenblik een deel *van de toekomst* van heel een familie. Dan hangt van de zorg die gij voor uw lichaam draagt de welstand van veler lichaam af in geslachten die na u komen zullen; maar ook dan hangt van uw worsteling tegen de zonde, o, zooveel af voor den geestelijken welstand van uw kroost niet alleen, maar van uw nageslacht tot in verre eeuwen, ja, tot aan de wederkomst des Heeren.

Uw persoonlijke levensstrijd krijgt dan een heel ander aanzien. Ge ziet dan in uw eigen zonden *familie*zonden, en staat onder de verplichting om *uw geslacht* te heiligen, d. w. z. om door manlijken strijd met Gods hulpe de eigenaardige zonden van uw geslacht in uzelven en in uw kinderen zoo tegen te staan en met Gods genade uit te bannen, dat uw geslacht niet dieper in die zonde zinke, maar haar te boven kome.

Ook de opvoeding van uw kinderen komt dan in een heel ander licht te staan. Ge ziet dan in uw kinderen hun kinderen en de kinderen hunner kinderen, en voelt hoe het er niet alleen om te doen is, om uw eigen kinderen Gode te winnen, maar om te waken, dat hun afval niet de oorzaak zij, dat heel uw en hun geslacht zedelijk ten onder ga.

Eigen zielsworsteling zoowel als de opvoeding uwer kinderen wordt dan een arbeid tot in de verste toekomst, zoover het spoor van uw bloed en van uw naam in die toekomst reiken zal.

Ook het huwen zal dan wat minder lichtzinnig toegaan. Niet om maar een vrouw te hebben, die u aanstaat, of een man te nemen die u gevalt, maar én wat het bloed én wat het karakter aangaat, zal dan de vrage zijn, of zulk een huwelijk *uw geslacht* verrijkt of verarmt in lichaamskracht en kracht der ziele.

Zelfs de band met uw kinderen wordt dan anders.

Niet maar *gij* hun ouders om hen groot te brengen totdat ze dan de wereld ingaan en *zij* uw kinderen van wie ge genoegen wilt beleven, maar *zij* en *gij* saam bedervers of schatbewaarders en winners voor gansch een geslacht dat na u zal komen.

Als ge van uw vaderlandsche historie leest, leest ge op die manier niet als van vreemden, maar wetend: Ook mijn geslacht was daarbij. Mannen en vrouwen uit wie u het levensbloed toekwam, streden voor het geloof en voor de vrijheid der vaderlandsche erve. Ook *uw* geslacht knielde eens voor de afgoden, en ook *uw* geslacht ontving genade, toen *hun* het licht des Evangelies opging.

En zoo al voort en verder gaat ge terug en behoudt ge den historischen samenhang, en als dan eindelijk de loop van den stroom teruggaat tot achter den Zondvloed en tot in het Paradijs, dan is het u geen gewrongen er bij brengen, maar een gansch natuurlijke zaak, als ge uzelven ten slotte in Adam terugvindt, en zoo met heel uw geslacht en met alle geslachten verzinkt onder die bange schuld van aller afval van den Heere uw God.

Zoo is er samenhang door dat *Boek des geslachts* tusschen uw vaderland en uw geslacht, tusschen uw zorge voor uw lichaam en uw zielestrijd, tusschen uw zorge voor uw goed en voor uw kinderen, tusschen uw gebed en uw teruggaan tot uw schuld in Adam, en het einde is dat ook uw liefde en uw menschenmin niet in de lucht hangt, maar op den stroom van het leven van uw geslacht voortgolft.

Vleesch van mijn vleesch, been van mijn been, en daarom voor al wat mensch heet een warm hart.

KUYPER.

Amsterdam, 2 Nov. 1888.

In Amsterdam rijst al meer de vraag, op wat wijs een einde te maken zij aan de stuitende onbillijkheid, dat uit de stedelijke kas 's jaars *f* 10,000 traktement wordt uitbetaald aan de Synodale hoogleeraren Dr. Gunning en Dr Knappert.

O. i. ware het verreweg het meest kiesch, zoo de Haagsche Synode of hare vrienden aan deze verkrachting van het rechtsbeginsel zelven een einde maakten, door voor deze aalmoes eigener beweging te bedanken.

Gelde ten deze althans ook voor de Synodalen het „vrijwilligheidssysteem."

Komt het daartoe echter niet, dan zal het natuurlijk onvermijdelijk zijn, dat deze aalmoes worde ingetrokken.

Want wel is Dr. Gunning hier onlangs tegen opgekomen in een betoog, dat het *Handelsblad* als leader plaatste; maar zwakker betoog, en dat krasser tegen de eerste beginselen der logica zondigt, lazen we zelden.

De vraag, of Dr. Gunning niet kiescher had gedaan, om, waar het zijn eigen traktement gold, dit betoog b. v. aan Dr. Van Toorenenbergen over te laten, blijve daarbij rusten. Niet om persoonlijke consideratie, maar om het principieele der zaak is het ons te doen, en zoo dit betoog steek hield, zou het doorgaan, onverschillig wat naam er onder staat.

Doch *houdt* dit betoog steek?

Dr. Gunnings betoog was een kettingsyllogisme, ongeveer van dezen inhoud:

1°. De hoogste belangen der menschheid eischen universitaire ontwikkeling en beoefening der wetenschap.

2°. Universitaire ontwikkeling der wetenschap is ondenkbaar, zoo de wetenschap der godgeleerdheid als sluitsteen in het gebouw ontbreekt.

3°. Godgeleerde wetenschap kan niet bloeien zonder een godgeleerde faculteit.

4°. Een godgeleerde faculteit kan niet bestaan, of ook de dogmatiek moet vertegenwoordigd zijn.

5°. De bestaande godgeleerde faculteit mist een katheder voor de dogmatiek en kan dien volgens de wet op het Hooger onderwijs niet erlangen.

6°. Om haar volledig te maken moet ze dus aangevuld.

7°. De kerkelijke hoogleeraren geven die aanvulling.

8°. *Atqui ergo* aan het bestaan of niet bestaan van deze twee kerkelijke katheders hangen de hoogste belangen der menschheid.

Nu kan, gelijk men weet, zulk een kettingsyllogisme zeer klemmend zijn; mits, en daarmee staat of valt zijn kracht, uit zijn breedsten term niets in de conclusie kome dan wat ook besloten lag in zijn engsten term.

Is dit nu hier het geval?

Ons dunkt het tegendeel.

De hoogste belangen der menschheid hangen aan universitaire ontwikkeling der wetenschap. Juist zoo. Maar ze hangen daarom nog niet aan het bestaan van een universiteit *in Amsterdam*. Omdat voor twintig jaar die universiteit nog niet bestond, lagen daarom destijds de hoogste belangen der menschheid verwaarloosd?

De hoogste belangen der menschheid hangen aan universitaire ontwikkeling der wetenschap. Juist zoo. Mits die universitaire ontwikkeling *op den goeden wortel* bloeie. Te Amsterdam bloeit ze op den wortel van de voor onverdorven gehouden menschelijke Rede. *Baat* dit.... of *schaadt* het de hoogste belangen der menschheid?

De universitaire ontwikkeling der wetenschap mist men, zoo de sluitsteen der theologie ontbreekt. Juist zoo. Mits die theologie *waarheid* en geen *leugen* leere. Vrage: wat leert nu Dr. Van Toorenenbergen en wat Dr. Loman? Beiden bestrijden elkander *principieel*. Één van beiden kan dus slechts de zaak bij het rechte eind hebben.

De theologische faculteit kan niet bloeien zonder dogmatiek. Dus moet de dogmatiek *in* de faculteit zijn en niet er naast staan. Wat baat u dan aanvulling door een kapelletje *naast* de faculteit te bouwen?

En eindelijk uw kerkelijke hoogleeraren! Wordt in Amsterdam dan *geen* dogmatiek onderwezen, voor de Lutherschen in het Lutherische, voor de Mennonieten in het Doopsgezinde Seminarie, en voor de Gereformeerden aan de Vrije Universiteit? Of zegt Dr. Gunning: o, Ja, maar niet de ware. Eilieve, hoe maakt hij dan uit, wat de ware, en wat de valsche is?

Of komt hij er op, dat de Haagsche Synode dan de kweekelingen niet tot het proponents-examen toelaat, eilieve, wat krijg ik dan anders dan een cirkelredeneering? De Synode heeft geld van Amsterdam noodig, omdat ze anders geen kerkelijke hoogleeraren kan aanstellen, en die kerkelijke hoogleeraren moeten aangesteld, omdat de Synode bepalingen maakt, waaruit deze noodzakelijkheid voortvloeit.

Waarbij dan nog komt, dat uit de wenschelijkheid om kerkelijke hoogleeraren te hebben, nog geenszins voortvloeit, *dat de stad ze moet betalen.*

Uit Dr. Gunnings redeneering zou dan nog hoogstens alleen voortvloeien *dat ze er zijn moesten;* maar niets omtrent de wijze waarop hun traktement wierd gevonden.

Dit kon van de Synode zelve komen. Dit kon uit een op te richten fonds gevonden. Hiervoor kunnen bijdragen worden ingezameld.

Meer nog, dit *kon* niet alleen, maar het *moet*, eenvoudig omdat *elevatie* in uw redebeleid ontbreekt, zoo ge het rechtsbeginsel buiten uw betoog laat.

We kunnen dus niet anders inzien, of in dit betoog van Dr. Gunning ontbreekt het eerste beginsel van alle *elevatie*, dat van het rechtsbesef, en erger nog alle elevatie van de eerste beginselen der *logisch-zuivere*, en deswege alleen steekhoudende redeneering.

Zeer terecht, en geheel in overeenstemming met de Gereformeerde leer en traditiën, komt Ds. Gravemeyer in zijn Gereformeerd leesboek op tegen de, o, zoo natuurlijke neiging van Gods kinderen om reeds op aarde een zuiveren kerkstaat te eischen, en zich terstond, zoodra er zich in de kerk bederf openbaart, van de bestaande kerkformatie te willen afscheiden.

Deze neiging is wel natuurlijk, maar ze is *zondig*.

Natuurlijk, — omdat wie overgezet is uit het rijk der duisternis in het Koninkrijk van den Zoon der liefde, drang en persing in zich gevoelt, om zich op élk terrein, maar vooral op het erf der kerk, van alle vermenging met het onheilige vrij te houden.

De kerk is het zout der aarde. Wat dan, zoo ook dit zout smakeloos wordt? Waartoe anders is het nut, dan om te worden weggeworpen?

Maar ook deze neiging is zondig, omdat ze én tegen God én tegen den naaste én tegen ons zelven ingaat.

Tegen God den Heere, want zijn Woord toont dat Hij dien kerkontbindenden eisch *niet* stelt, en immers alleen *Zijn* eisch beslist.

Tegen den naaste, omdat men op die wijs de rookende vlaswiek uitbluscht, en wat krank is niet geneest, maar afsnijdt en begraaft.

En niet minder *tegen ons zelven*, overmits wie zoo oordeelt, vergeet en voorbijziet, hoe onheilig hij zelf nog in zijn eigen hart staat, en zich zelven opschroeft in zonde van geestelijke hoovaardij.

Hoe dikwijls deze neiging dan ook doorbrak, en op allerlei wijs in het Montanisme, het Novatianisme, het Donatisme, de sekte der Katharen, der Dooperij, der Labadisten enz. den toestand poogde te forceeren, steeds brouwde ze in het eind niets dan ontheiliging in steê van heiliging des levens. Ze rekende buiten Gods ordonnantiën en droeg daar de gerechte straf voor. En het eind was, dat de onzuivere kerk het bij slot van rekening toch altoos van de dusgenaamd zuivere sekte won.

Zoo dikwijls dus óf Ds. Gravemeyer óf een zijner Synodale geestverwanten *dit* klavier bespeelt, zingt ook de *Heraut* in koor met hem mee, en is hij vooruit zeker van onze algeheele en volkomene instemming.

Alle poging om reeds nu, op aarde, een kerk zonder vlek of rimpel te willen stichten, is vooruit geoordeeld. En wie om die vlek of dien rimpel zijn kerk verlaten wilde, of ook maar breken met haar formatie en organisatie, moet weerstaan in steê van gesteund.

Zijn streven, hoe goed bedoeld ook in zijn uitgangspunt, gaat tegen Gods Woord in, en ligt geoordeeld.

Ds. Gravemeyer had dan ook volkomen gelijk, dat hij het voorbeeld van de Synodale pers volgde, en ter bestrijding van alle ziekelijk Labadisme nogmaals Calvijns reuzengeest opriep en den Reformateur van Genève in zijn snijdende, manlijke taal al den donder van zijn toorn tegen dit uiteenscheuren van de kerke Christi liet losdreunen.

Geen richting toch heeft ooit sterker dan juist het Calvinisme tegen elk aanranden van het lichaam van Christus geprotesteerd, en 't zij ge Calvijn of Beza, Voetius of Junius opslaat, ze zingen allen op dit beslissend en gewichtig punt in *één* toon.

Na wat de Synodale pers uit Calvijn citeerde, citeeren ook wij op onze beurt.

Over de *leerzuiverheid* zegt Calvijn in zijn *Inst. d. Christ. Rel.*, boek IV, hoofdstuk 1, § 12:

Dat de zuivere bediening des Woords en het onvervalschte gebruik in het bedienen der Sacramenten, gelijk wij zeggen, een bekwaam pand en merkteeken is om ons te vergewissen dat wij die Vergadering, waarin die beiden gevonden worden, veilig kunnen omhelzen als eene ware Kerk; geldt in zoover, dat zij nooit moet verworpen worden, zoolang zij in die stukken volstandig blijft, al is het dat zij anders ook aan vele gebreken mank gaat. Ja, er zal zelfs, of in de bediening der leer, of in die der Sacramenten iets gebrekkelijks kunnen insluipen, hetgeen ons van hare gemeenschap niet behoort te vervreemden. Want alle hoofdpunten van de ware leer zijn niet van eenerlei gehalte. Sommigen zijn zóó noodzakelijk te worden gekend, dat zij bij allen voor vast en onbetwijfeld moeten gehouden worden als eigenlijke grondstukken der godsdienst. Zoo als: dat er slechts één God is; dat Christus God en Gods Zoon is; dat onze zaligheid gelegen is in de barmhartigheid van God; en dergelijken. Er zijn wederom anderen, waarin de Kerken mogen verschillen, zoo, dat daardoor de eenigheid des geloofs toch niet verbroken wordt. Want welke Kerken zouden toch daarom alleen die eenigheid breken, omdat de eene, zonder zucht om te twisten, zonder halsstarrig hare meening te willen doordrijven, van gedachte is dat de zielen, zoodra zij de lichamen verlaten, terstond ten hemel varen; en de andere niets zekers durft bepalen aangaande de plaats waar zij henen gaan, maar toch vaststelt dat zij den Heere leven? De Apostel zegt (Filip 3 : 15): „Zoovelen wij volmaakt zijn, laat ons hetzelfde gevoelen, en zoo gij iets anders gevoelt, ook dat zal de Heere u openbaren." Geeft hij hiermede niet genoegzaam te kennen, dat het verschillend gevoelen aangaande deze niet zoo noodzakelijke dingen geen reden van oneenigheid moet zijn onder de Christenen? Het is wel eene hoofdzaak, dat wij in alles onderling overeenstemmen; maar dewijl een ieder met eenige donkerheid van onwetendheid bedekt is, zoo zullen wij óf geene Kerk overig moeten laten blijven, óf over het hoofd moeten zien het misbegrip dat men kan hebben in zoodanige dingen, in welke men, zonder den grondslag der godsdienst aan te randen en de zaligheid te verliezen, onwetend mag zijn. Het is hier mijn doel niet, zelfs de minste dwalingen onder mijne bescherming te nemen, alsof ik oordeelde dat men die, door ze te vleien en te streelen, moest koesteren; maar ik zeg dat wij niet lichtvaardig om allerlei weinig beteekenende verschillen moeten verlaten die Kerk, in welke de leer der godzaligheid geheel ongeschonden en zuiver gehouden, en het gebruik der Sacramenten, door den Heere ingesteld, bewaard wordt.

En over de *zuiverheid in wandel* in § 13:

13 In het verdragen van de onvolmaaktheid des levens echter, moet onze toegeeflijkheid zich veel verder uitstrekken. Want het is hier zeer licht te vallen, en de satan legt ons hier buitengewone lagen. Ten allen tijde zijn er geweest die, met een valschen waan van volkomene heiligheid aangedaan, als waren zij reeds geesten der lucht geworden, den omgang met al die menschen, in wie zij nog iets menschelijks ontdekten, hebben versmaad. Zoodanigen waren oudtijds de Katharen en de hunne dwaasheid navolgende Donatisten. Zoodanigen zijn ook in deze dagen sommige Wederdoopers, die den schijn willen hebben boven anderen gevorderd te zijn. Er zijn ook anderen, die zich, meer uit een ondoordachten ijver voor de rechtvaardigheid dan uit zulken onzinnigen hoogmoed, hierin misgaan. Want als zij zien dat bij hen, aan wie het Evangelie verkondigd wordt, het leven met de leer niet strookt, zoo oordeelen zij terstond dat daar geene Kerk is. — Het is wel een zeer rechtmatige ergernis, waartoe wij in dezen jammerlijken tijd maar al te veel reden geven. Wij kunnen ook onze verfoeielijke vadsigheid niet vergoeilijken, daar de Heere die niet ongestraft laten zal, zoodat Hij haar reeds met zware geeselslagen begint te bezoeken. Wee ons dan, dat wij door eene zoo teugellooze stoutheid in het zondigen reden geven dat de zwakke geweetens om onzentwil gewond worden. Maar deze door ons genoemden bezondigen zich wederom hierin, dat zij aan hunne ergernis geene maat weten te stellen. Want daar de Heere zachtmoedigheid vordert, daar geven zij zich, die nalatende, geheel aan overmatige strengheid toe. Want dewijl zij meenen dat daar, waar geene volkomene zuiverheid en oprechtheid des levens gevonden wordt, geene Kerk bestaat, wijken zij, uit haat tegen de zonden, van de rechte Kerk af, terwijl zij zich laten voorstaan dat zij zich van eene partij goddeloozen afzonderen. — Zij voeren aan, dat de Kerk van Christus heilig is. Maar, opdat zij mogen verstaan dat de Kerk uit goeden en boozen bestaat, zoo laat hen uit den mond van Christus die gelijkenis hooren (Matth. 13 : 47), waarin zij vergeleken wordt bij een net, waarin visschen van alle soort worden gevangen, die niet worden uitgelezen vóór dat zij aan den oever zijn gebracht. Laat hen ook hooren dat zij gelijk is aan een akker (ald. v 24), die, met goed zaad bezaaid, door de list des vijands met onkruid verontreinigd wordt, waarvan hij niet wordt gezuiverd, voordat de oogst in de schuur wordt verzameld. Laat hen eindelijk hooren dat zij is als een dorschvloer (Matth 3 : 12), waarop de tarwe zoo verzameld is, dat zij onder het kaf verborgen ligt, totdat zij, door wan en zeef gezuiverd, eindelijk in de schuur opgelegd wordt. Indien de Heere verklaart, dat de Kerk tot op den dag des oordeels van dit kwaad zal zwanger gaan, dat zij met de vermenging van boozen zal bezwaard zijn, zoo zoeken zij tevergeefs eene Kerk, die met geene vlek bezoedeld is.

14. Maar zij zeggen dat het eene onduldbare zaak is, dat de pest der zonden zoo alom om zich henen grijpt. — Doch ook hier laat de uitspraak van den Apostel ons immers niet verlegen? Onder de Corinthers hadden niet alleen niet weinigen gedwaald, maar de besmetting had schier het geheele lichaam der Gemeente aangestoken; daar was niet alleen één soort van zonde, maar er waren er zeer vele; ook waren de dwalingen niet onbeduidend, maar sommigen van die waren gruwelijke zonden; er was niet alleen eene verdorvenheid der zeden, maar ook der leer. Wat doet hier de heilige Apostel, dat is, het werktuig van den hemelschen Geest, naar Wiens getuigenis de Kerk staat of valt? Zoekt hij eene afzondering van hen? Werpt hij hen buiten het rijk van Christus? Treft hij hen met den uitersten bliksem der vervloeking? Hij doet niet alleen van dit alles niets, maar hij erkent en verklaart haar voor eene Kerk van Christus en eene vergadering van heiligen. Indien de Kerk blijft onder de Corinthers, waar heete twisten, scheuringen en afgunst zijn; waar krakeelen, gekijf en hebzucht omgaan; waar openlijk een schelmstuk wordt goedgekeurd, dat zelfs in het oog der heidenen verfoeielijk zijn zou, waar de naam van Paulus, dien zij als een vader hadden behooren te eeren, baldadig bespot wordt; daar sommigen de opstanding der dooden belachen, welk stuk weg te nemen gelijk staat met een vernietigen van het gansche Evangelie; waar de gaven Gods aan de eerzucht en niet aan de liefde worden dienstbaar gemaakt; waar zeer vele dingen onvoegzaam en onordelijk worden gedaan; en daarom blijft, omdat de bediening des Woords en der Sacramenten daar niet wordt verworpen: wie zou dan den titel van Kerk durven ontnemen aan zulke vergaderingen, aan wie zelfs het tiende gedeelte dezer gebreken niet kan worden ten laste gelegd? Die met eene zoo groote gemelijkheid tegen de Kerken van den tegenwoordigen tijd uitvaren, wat zouden zij, bid ik u, den Galatiers gedaan hebben, die bijna waren afgevallen van het Evangelie, bij wie nochtans dezelfde Apostel de Kerk aantrof?

Men ziet, wij schamen ons deze citaten uit Calvijn zoo weinig, dat we er veeleer onzen roem in stellen ze breed uit te meten, en zelven aan onze lezers voor te leggen.

Had Calvijn anders gesproken, hij zou bij ons dalen in achting, en juist zijn scherpe veroordeeling van het Labadisme is ons gesproken uit het hart.

Jeruzalem hoort die manlijke tonen, en verkwikt er zich aan!

Maar wat vordert Ds. Gravemeyer, wat vordert de Synodale pers met dit beroep op Calvijn nu *tegen de Doleantie?*

Het is pijnlijk, niet tegenover de Synodale pers, maar tegenover een geleerden grijsaard als Ds. Gravemeyer het te moeten zeggen, maar bij zulk een citaat hoort een *logische* conclusie, of uw schermen met zulk een citaat wordt een verdacht, zoo niet ongeoorloofd en hoogst zondig spel.

En vergissen we ons dan, of had Ds. Gravemeyer, als ernstig wetenschappelijk man en Christen, niet tweeërlei moeten bedenken?

Vooreerst, dat wie zich op Calvijn beroept, gehouden is *de waarheid, niets dan de waarheid* en *geheel de waarheid* te zeggen. En ten andere, dat hij, om Calvijns citaat tegen ons als wapen te bezigen, had behooren aan te toonen, dat de Doleantie Labadistisch is.

Nu deed hij noch het één noch het ander.

Hij gaf een *kwart* van Calvijn in plaats van den *heelen* Calvijn; en het betoog of bewijs dat de Doleantie gelijk staat met Labadisme liet hij achterwege.

Uit Calvijn gaf hij wel alzulke citaten, waaruit blijkt hoe kras Calvijn het Labadisme bestrijdt, maar hij *liet weg* én dat Calvijn feitelijk met de onsuivere kerk van zijn dagen *brak*, anderen het breken met die kerk als *plicht* voorhield, en meer dan iemand er toe bijdroeg, om ook hier te lande die breuke *volkomen* te maken.

Hij *liet weg* wat Calvijn schreef over de identiteit der kerk, ook waar een bestuur naar Gods Woord voor een bestuur, dat onschriftuurlijk was, in de plaats trad.

En hij *liet weg* Calvijns manlijke oproeping aan alle Christen gelooviger, om eens en finaal met het hiërarchisch kerkbestuur dier dagen te breken.

Vreemd, niet waar?

Hier is nu een ernstig denker, een man van wetenschap, een belijder des Heeren aan het woord, en dien man verlaat opeens de kalmte, hij merkt het onlogische van zijn eigen redeneering, hij bespeurt het volstrekt ongeoorloofde van zijn wijze van citeeren niet, enkel omdat hij aan een punt toekomt, waarbij kerkelijke hartstocht hem parten speelt.

En waar alzoo reeds een *nego maiorem* tegen zijn citaat moet uitgeroepen, wordt het nog erger, waar we aan het *nego minorem* toekomen [1]).

Gesteld toch al, hij had zijn *maior* juist opgezet en eerlijkweg Calvijns persoon en werkzaamheid en woord naar het leven geteekend; volledig; zonder weglating; in juiste proportie; wat wil hij dan nog met zijn conclusie?

In zijn *maior* toch vindt hij dan, dat Calvijn in *sommige* gevallen zich zeer kras tegen het breken met het kerkverband *verzet* heeft, maar in *andere* gevallen zeer sterk tot breken met het kerkverband heeft *aangezet* en er zelf in *voorging*.

Toegekomen aan de Doleantie had hij dus te vragen: Behoort de Doleantie onder die gevallen, waarvoor Calvijn breuke *verbiedt*, of wel tot die andere gevallen, waarbij hij breuke, onverwijlde breuke zelfs, in 's Heeren naam *gebiedt*?

Wie wel onderscheidt, wel leert.

En dan zou hij bevonden hebben, dat tegen de Doleantie wel geklaagd wordt, dat ze *te weinig* Labadistisch is, maar dat er geen zweem of schijn van aan is, dat ze zelve Labadistisch in haar hart zou zijn.

En omgekeerd, dat de Doleantie juist past op die gevallen, waarvoor Calvijn breuke *oplegt*, en blijven onder de hiërarchie *zonde* voor God keurt.

Was het dan te kras gesproken, toen we zeiden, dat de aflevering waarin dit citeeren uit Calvijn den geachten schrijver overkwam, zijn anders zoo kostelijk boek ontsiert?

We voegen er nu bij, dat deze aflevering geheel blijft beneden het wetenschappelijk standpunt, dat hij in zijn vorige aflevering met zooveel goed geluk innam.

Er is hier geen redeneering, maar een spelen met elementen, waaruit geen *conclusie*, althans geen *logische*, te vormen is.

Een hoogst belangrijke brochure zonden de heeren Ds. J. H. Feringa en Dr. H. Franssen in het licht, onder den titel: „De reglementen voor de Ned. Herv. Kerk en Gods Woord", uitgave van J. A. Wormser.

We komen een volgend maal op dit kalme, bedaarde, zaakrijke en interessante werk terug.

Dr. Franssen, pred. te Ankeveen, is tegen 7 November voor het Provinciaal Kerkbestuur van Noord-Holland gedaagd, en zal waarschijnlijk om zijn opkomen voor Gods Woord afgezet worden.

Ook te 's-Gravenhage heeft de Synodale kerkeraad een kundig en den Heere Jezus belijdend onderwijzer buiten de deur der Christelijke school gezet, omdat hij weigerde de knie voor de Haagsche Synode te buigen.

De kerkeraad schreef aan den heer Wijnveldt dit:

„Heil den leer!"

De Kerkeraad der Nederl. Herv. Gemeente te 's-Gravenhage besprak in zijn jongste vergadering het smartelijk voorstel, door HH. Regenten van de Scholen van de Nederd. Herv. Gemeente ter tafel gebracht, nl. om U als onderwijzer aan de vierde school (D), de zoogenaamde Moll-school, ontslag te geven tegen 1 Januari '89.

Na lange en ernstige overweging werd met groote meerderheid het besluit genomen de beslissing over dit voorstel te verdagen tot een volgende samenkomst, en U vooraf te verzoeken wel ronduit te willen antwoorden op de volgende vragen:

---

[1]) *Maior* noemt men de stelling waarvan iemand uitgaat. *Minor* de zaak waarop hij die algemeene stelling toepast. *Nego maiorem* was de vaste uitroep bij disputen, als men iemands hoofdstelling ontkende. *Nego-minorem*, zoo men in verzet kwam tegen zijn karakteriseering van de zaak in geding.